

PILEATORJEVE PRITOŽBE ZOPER MARIBORSKI MESTNI SVET LETA 1623

JOŽE KOROPEC

Jurij Klobučar-Pileator se je rodil okoli leta 1565 v Kočevju.¹ Njegov oče Gregor se je kot župnik v Črmošnjicah (jugozahodno od Novega mesta) leta 1571 cerkveno poročil v Kočevski Reki z njegovo materjo Ano. Gregor Pileator je leta 1594 župnikoval v Zibiki.² Njegov sin Jurij je študiral v Gradcu, med duhovnike ga je uvrstil zagrebški škof v Lepoglavi.³

Jurij Pileator je obhajal primicijo leta 1590 v Kamnici, kjer je ostal za kaplana 3 leta. Leta 1593 je prevzel mesto slovenskega kaplana v Mariboru, leta 1597 je tu postal tudi korar oziroma nemški pridigar.⁴ Leta 1600 je bil v Mariboru tudi že beneficiat Magdalenskega beneficija, ko ga je s svojimi 1000 goldinarji otel dolgovi.⁵

Zadnja leta 16. stoletja je bil že tudi spodnjepolskavski župnik, je pa tu duhovniške posle opravljal namesto njega njegov oče Gregor. Jurij Pileator je naslov spodnjepolskavskega župnika uveljavljal do leta 1620. Kot spodnjepolskavskemu župniku mu je leta 1600 denarno priskočil na pomoč konjiški župnik Gregor Medved-Ursus (1594–1608) in tako sprostil zadolženo zastavljeno imetje spodnjepolskavske župnije.⁷ Pileator je od vnetega luterana betnavskega Herbersteina znal pridobiti patronat nad spodnjepolskavsko cerkvijo, sicer stoletja vezan na Viltuš, ki je bil pod Herbersteinom od leta 1587 združen v Betnavo. Ta patronat je leta 1618 prodal krškemu (Krka-Gurk na severnem Koroškem) škofu za 1000 goldinarjev.⁸ Zaradi spornega ribolova se je med 1617 in 1620 pravdal kot spodnjepolskavski župnik s konjiškim zemljiškim gospodom.⁹

Od leta 1599 pa do svoje smrti februarja 1637 je bil tudi hočki župnik, od leta 1622 nadžupnik.¹⁰ Že ob nastopu hočke službe je župnijo rešil velikih dolgovi.¹¹ Leta 1599 je spisal hočki župnijski urbar, novega v letu 1622.¹² Iz Hoč se je leta 1611 potegoval za hočke pravice do razvanske podružnične Mihaelove cerkvice,¹³ leta 1617 se je prepiral s konjiškim župnikom.¹⁴ V njegovi hočki župniji je zrasla leta 1620 cerkva Ane in Jakoba v Zlatoličju.¹⁵ Med 1621 in 1628 se je prepiral z zrkovškim zemljiškim gospodom Janezom Jakobom Herbersteinom najbolj zaradi točenja vina ob proščenju pri hočki podružnični Marijini cerkvi v Brezju.¹⁶ Leta 1623 je podaril mariborski grof Janez Jakob Kisl njegovi hočki cerkvi 2 vinograda.¹⁷ Od leta 1624 se je prav zavzeto trudil, da bi dobil si-

cer konjiški Janezov beneficij in s tem vas Polano v sosedstvu svojih Hoč.¹⁸ Leta 1627 je moledoval pri graški notranjeavstrijski vladi za komisijo, ki bi naj rešila njegove razprtije s šentpavelskim samostanom zaradi tratenja hočkih pravic v Rušah.¹⁹ Leta 1631 se je kljub velikim težavam obdržal kot hočki župnik.²⁰ Leta 1634 je naročil za hočko cerkev večji zvon pri celjskem zvonarju Klavžu Bossetu.²¹ Zatem je kupil za podružnično Lennartovo kapelo vetrinjski gorninski vinograd s stiskalnico in kletjo nad Reko pri Hočah za 50 goldinarjev.²² V drugem slovenskem kmečkem uporu so prekucuhi obiskali njegovo hočko župnišče.²³ Tik pred smrtjo se je še sprl kot hočki nadžupnik s sosednjim limbuškim župnikom Jurijem Ebenpergerjem.²⁴

Leta 1606 je bil župnik tudi v Limbušu. Takrat je prodal z vladarjevim dovoljenjem betnavskemu Herbersteinu nekaj limbuških župniščnih njiv, ležečih blizu Betnave. Limbuška župnija je veljala za hočki vikariat, limbuškega vikarja je imenoval hočki župnik.²⁵ Leta 1607 je menjal nekaj posesti s šentpavelskim samostanom.²⁶ Med 1617 in 1624 se je pravdal z limbuškim zemljiškim gospodom Janezom Gotfridom Herzenkraftom,²⁷ leta 1623 z radvanjskim zemljiškim gospodom Matejem Wintershoferjem.²⁸

Podobno kot limbuška župnija je veljala tudi župnija Videm pri Ptujju za hočki vikariat. Leta 1610 je cesar kot patron hočke župnije izročil videmski vikariat v neposredno 12-letno uporabo Pileatorju. Takrat je moral Pileator obljubiti, da bo videmske cerkvene stavbe obnovil, davčne zaostanke poravnal in opravljal vse cerkvene posle. Kot hočki župnik pa si je smel pridržati iz vsakoletnih dohodkov videmskega vikariata 25 goldinarjev, 4 štartine (po okoli 450 litrov) vina in 12 koštrunov. Takšna je bila namreč vsakoletna obveznost videmskega vikarja nadrejenemu hočkemu župniku. Po 7 letih je ugotovil, da so dohodki videmske župnije nižji od njenih finančnih obveznosti. Zato se je leta 1617 pogodil z graškimi minoriti, da prevzamejo z vladarjevo odobritvijo videmsko župnijo in da poravnajo zaostale davke in da izpolnjujejo vsakoletno obveznost do hočkega župnika. Vladar je leta 1621 to pogodbo potrdil vendar brez omembe videmske obveznosti do hočkega župnika. Kljub izrednemu prizadevanju Pileatorja in poznejših hočkih župnikov je ostalo pri tem. Z

videmskimi dohodki sta Pileator in s tem hočka župnija zgubila tudi vsakoletne dohodke 18 goldinarjev, 2 sodov vina, nekaj koštrunov in kopunov od videmske Barbarine podružnice v Cirkulanah.²⁹

Mariborski župnik je Pileator postal leta 1601. Hitro po smrti župnika Antona Manikorja († 18. julija 1601) je prosilo mariborsko mesto krškega škofa 27. julija 1601, da bi novi župnik postal njihov korni mojster Jurij Pileator, odlikuje ga znanje nemškega in slovenskega jezika. Škof mu je že 19. oktobra zaupal kar do smrti mariborsko župnijo in s tem je Pileator prevzel tudi funkcijo vladarjevega mestnega zastopnika.³⁰ Funkcijo mariborskega vladarjevega mestnega zastopnika (Arnalt) sta uzakonila že 11. februarja 1600. leta 10. in 16. člen instrukcije vladarjeve protireformacijske komisije ob koncu njenega več kot mesec dni trajajočega bivanja v Mariboru. Z obema členoma je bilo določeno, da mora tak zastopnik skrbno paziti, »da se ne bo v mestu dogodilo nič takega, kar bi nasprotovalo katoliški veri in spoštovanju, ki ga je mesto dolžno deželnemu knezu. Prisostvovati mora vsakemu posvetovanju mestnega sveta in posvečati vso pozornost izvajanju predpisanih ukazov. Mestni sodnik in mestni svet se ne smeta posvetovati in ničesar sklepati ne v rotovžu ne na kakem zasebnem kraju brez njegove vednosti... Župnik kot vladarjev mestni zastopnik mora pregledati cerkvene, špitalske in cehovske račune in vsako denarno zlorabo takoj odpraviti. Župnik mora nadzirati špital, onemogočiti tu vsako potrato in paziti, da bodo reveži v špitalu pravočasno dobivali pripadajočo hrano in pijačo. Vsak špitalski mojster mora ob nastopu službe posebej pri-seči.«³¹

Zanimivo v tej instrukciji je bilo to, da ni poznala več špitalskega superintendenta. Že leta 1589 je takratna vladarjeva protireformacijska komisija v Mariboru zahtevala, da »nad špitalom bedi od mestnega sodnika postavljen katoliški superintendent. Pri potrditvi obračunov za špital, cerkve in bratovščine naj bo vedno navzoč mestni župnik.«³² Leta 1596 je Pileatorjevega predhodnika Antona Manikorja imenoval za superintendenta kar vladar sam in določil, da bodo to v bodoče vsakokratni mariborski mestni župniki.³³

Način življenja v špitalu je predpisovala še vladarjeva instrukcija z dne 1. julija 1598. Eden izmed špitalskih mojstrov naj bi živel v špitalu. Nad špitalom bi naj še vedno bedel superintendent-župnik. Oskrbovanci naj bi živeli v špitalu ločeno po spolu.³⁴

Takoj po nastopu nove službe se je moral Pileator posvetiti obnovi pravkar v največjem mariborskem mestnem požaru pogorelih cerkvenih stavb: cerkve, župnišča in šole. Leta 1611 je notranjeavstrijska vlada pozvala mariborsko mestno vodstvo, da je že čas, da Pileatorju povrne stroške, nastale pri obnovi pogorelega župnišča.³⁵ Mariborski mestni svet je leta 1629 ugotovil, da je Pileator na račun obnove po požaru dobil vsega kar 12.171 goldinarjev.³⁶ Še leta 1633 je Pileator stokal, da je obubožal tudi zaradi tega, ker ga je obnova pogorišč stala kar 8000 goldinarjev.³⁷

Leta 1607 mu je ob cerkveni vizitaciji sekavski škof ukazal, da mu mora v kratkem dostaviti seznam krivovercev (= luteranov), da jih bo prijavil deželnemu vladarju.³⁸

Leta 1609 ga je pozval vladar, naj se od-pove hočki ali mariborski župniji, ker je v skladu s cerkvenimi določbami lahko župnik le ene župnije. Ko je Pileator prikazal, kako je za hočko župnijo poravnal visoke dolgove in kako je po požaru obnovil mariborske cerkvene stavbe, je obdržal obe župniji.³⁹

V sporih o pravicah do mariborske župnije med salzburškim nadškofom in krškim škofom je Pileator ostajal ob strani. Pogoste vizitacije s katerekoli strani je dobro prestajal, tako leta 1612, 1613, 1616, 1617 in 1621.⁴⁰ Pri vizitaciji leta 1613 je mestno vodstvo pripomnilo, da Pileator pošilja mariborskega slovenskega mestnega pridigarja k hočkim podružnicam, zato ni več slovenske pridige v mestu prav vsako nedeljo in praznik.

Vsekakor na osnovi Pileatorjevega obvestila je notranjeavstrijska vlada 16. decembra 1613 opozorila mariborsko mestno vodstvo na vrsto nepravilnosti v duhovnih in političnih zadevah. V mestu ne spoštujejo vladarjevih instrukcij in ukazov, nedelj in praznikov, ni reda v mestnem špitalu, ni pravega nadzorstva nad obrtniki. Svečarji kupijo tovor loja po 6 goldinarjev, tovor sveč prodajo tudi po 18 goldinarjev, usnarji so prav tako oderuški. Na zasedanjih mestnega sveta morajo vsake kvatre prebrati vladarjeve instrukcije.⁴¹

Pred letom 1620 je papež podelil Pileatorju častni naslov apostolskega protonotarja.⁴² Takrat so ga zlasti zaposlovale gospodarske zadeve v zvezi s prihodom kapucinov v mesto leta 1620⁴³ in v zvezi z graditvijo 76 metrov visokega stolpa (19 metrov višjega od sedanjega) pri mariborski mestni župnijski cerkvi.⁴⁴

Leta 1621 je posebna komisija popisala celotno župniščno premoženje in dohodke.

Ugotovila je, da znaša čisti letni dohodek 2520 goldinarjev. Največ so prinašali vinogradi in vinska desetina.⁴⁵

Že na začetku 1621. leta je Pileator pri notranjeavstrijski vladi obtožil mariborsko mestno vodstvo mnogih nepravilnosti. Vlada je 13. marca pozvala mariborsko mestno vodstvo, naj o tem poroča. Mariborčani se pozivu niso odzvali, tako kot že leta 1613 tudi ne.

Na začetku marca 1623 je Pileator razširil obtožbe. Mestni svet namešča cerkovnika, stolpničarja, učitelja in špitalskega mojstra na svojo roko, ne preganja kršilcev posta in praznikov. Vladi predlaga, da pozove mestno vodstvo k poslušnosti. Mestno vodstvo ga bo moralo vabiti na svoje seje, ki smejo biti le v rotovžu in župnišču, ne bo smelo odločati o računih brez njega, špitalski mojster bo moral priseči ob nastopu službe, moral bo biti pokoren župniku kot špitalskemu superintendentu. V cerkvi in špitalu bo treba ločiti moške in ženske. Vlada je seznanila mariborsko mestno vodstvo z vsebino te razširjene Pileatorjeve obtožnice 3. aprila in zahtevala njegovo poročilo.⁴⁶

Šestega septembra je vlada sprejela že drugo Pileatorjevo obtožnico v tem letu. Že 7. septembra je zahtevala od mariborskega mestnega vodstva njegova zadevna stališča. Še 16. oktobra jih je bilo treba zahtevati znova.⁴⁷

Tretja Pileatorjeva obtožnica 2. novembra 1623 je bila najostrejša. Na Uršino (21. oktobra - petek) so povsod v mestu javno uživali meso, oderuštvu se je nadvse razpaslo. »Ubogi ljudje vzdihujejo proti temu jokajočih oči in lačnih želodcev in kličejo neposredni božji poseg.« Sol je bila že dvakrat dražja, »ljubi kruh« devetkratno.⁴⁸

Notranjeavstrijska vlada je s Pileatorjevo pritožbo seznanila mariborskega mestnega sodnika in mestni svet. Mestni sodnik in mestni očetje so 17. novembra 1623 seznanili vlado s svojimi pogledi na župnikove pritožbe.

Mestno vodstvo v redu opravlja politične, upravne in verske zadeve. Tedensko se sestaja v rotovžu vsaj enkrat, včasih celo trikrat in daje tako priložnost in enakopravno možnost vsem meščanom doseči pravico. Ureja razmerja med meščani in kmeti, skrbi za dobro vzgojo, pospešuje obrt in cehe, trebi zmote prednikov. Prizadeva si za utrjevanje katoliške vere in njenega bogoslužja, je župniku vedno na razpolago. Katoliška vera se v mestu utrjuje, med meščani krivovercev ni. Nihče ne more postati nov meščan, če kot katolik ne priseže.

Župnik, ki je hkrati vladarjev zastopnik v mestu, mestno vodstvo po krivici sumniči nespoštljivosti. Mestni sodniki so bili do Pileatorja vedno korektni. Tudi meščani se do župnika v cerkvi in na ulici spoštljivo vedejo. Kdor je ravnal drugače, so ga kaznovali. Mestno vodstvo se ne zbira zunaj rotovža in župnišča. Župnika so na seje mestnega sveta vedno vabili, večkrat se ni odzval. Sodnik in mestni svetniki so ga pred važnejšimi odločitvami obiskovali v župnišču, se z njim posvetovali in se v skladu z dogovorjenim odločali. Mestno vodstvo skrbi, da se nedelje in prazniki spoštujejo. Zato ne sme takšne dneve nihče z vozovi v mesto, kar pa se je včasih na župnikovo pobudo vendarle zgodilo.

Zdajšnjega učitelja mestnih otrok je mestno vodstvo na osnovi inšpekcijskih poročil zaradi malomarnosti že nekajkrat odslovilo, župnik ga je kljub temu pustil na delovnem mestu. Plačuje učitelja pa mestna blagajna. Marljivega cerkovnika, ki že 23 let v redu opravlja svoje delo, hoče Pileator odsloviti. Cerkveno premoženje se zapravlja. Mestnega stolpničarja in njegovega pomočnika nastavlja župnik, potrjuje ju mesto, ko se prepriča o njunih sposobnostih.

Mestno vodstvo potrjuje račune za cerkev in špital ob župnikovi navzočnosti. Če se župnik pozivu ne odzove, morajo mestni očetje to opraviti sami, da stvari v redu tečejo. Špital vodita vedno po dva špitalska mojstra, eden izmed njiju je član mestnega vodstva. Služba špitalskih mojstrov je časovno omejena. Ob nastopu službe posebej ne prisežeta, ker ju vežejo že druge prisege, tudi posebna prisega ni predpisana.

Špitalska mojstra ne živita v špitalu. Posebnega superintendenta za špital ni. Oskrbovanci zaradi prostorske stiske ne živijo ločeno po spolu. Župnik zahteva, da mu špital izkazuje usluge s svojo živino, orodjem in delovno silo. Mestno vodstvo ne čuti posebne župnikove zavzetosti do špitala, zaznava pa njegovo izkoriščanje ustanove. V tem zelo dragem času je v špitalu veliko oskrbovancev, mestno vodstvo se je zato odločilo za njegovo modernizacijo.

Vlada je poslala prepis spomenice mariborskega mestnega vodstva Pileatorju 24. novembra. Ta je seznanil vlado že 12. decembra 1623 s svojimi stališči. Z njimi je spomenico označil kot spev mariborskega mestnega vodstva in sodnika.

Ne pomni, da bi kdajkoli bila tri zasedanja mestnega sveta v enem tednu, ve pa, da večkrat tudi v treh tednih ni bilo nobenega.

Gospodarske in politične zadeve v mestu nikakor niso v redu. Adam Haubic je kupil pred trgatvijo 4 tovore (tovor = 167 kilogramov) soli za 4 goldinarje in jih prodal nato za 24 goldinarjev. (Vedeti moramo, da je prav v tem času prišlo do razvrednotenja denarja celo na osmino, da se je pojavil »dolgi« denar, zaradi nizke vrednosti ga je bilo treba dolgo naštevati v trgovanju.) Lenart Kolenberger je kupil slanino, jo plačal s šartinom (šartin = okoli 450 litrov) vina, prodal pa za 18 tovorov soli. Mesarji zelo drago prodajajo iz loja doma izdelane sveče, usnarji oderuško drago strojene kože. Peki ne pečejo kruha, vendar na veliko kupujejo žito in ga z največjimi dobički prodajajo, zlasti nakupovalcu v Slovenski Bistrici. (To je bil takrat bistriški zemljiški gospod Friderik Vetter, ki je bil od leta 1621 vrhovni štajerski deželni živežni oskrbovalni mojster.) Obrtni mojstri prekupčujejo in oderuško menjavajo denar. Vse to je mariborskemu mestnemu vodstvu znano in vse to dopušča. Za napredek obrti niso zaslužni ljudje na rotovžu, temveč le župnik.

Kvaternih verskih obredov se udeležujejo le kovači, krojači in mlinarji, mesarjev in usnarjev ni blizu. Župnika zavračajo z izjavo, da jih mestna prisega veže le v odnosu do magistrata, ne pa do župnika. Na Uršino so meščani na trgu in v vseh gostilnah jedli meso. Meščani Martin Stubenvol, Volf Mosperger, Gardian in Filibert Merc so še vedno krivoverci. Eva Knehtl, Filibertovka, Nagličeva, Stramerjeva in druge ženske zahajajo k luteranskemu bogoslužju na Ogrsko.

Sej se župnik pogosto ne udeležuje, ker čuti, da je na njih nezaželen. Prejšnji katoliški mestni sodniki so ga na seje pismeno vabili in ga na predvečer osebno obiskovali, če so na dnevnem redu bile zadeve, ki so se tikale vladarja, cerkve, oblastnih instrukcij in špitala.

Nedeljske vožnje v mesto je sodnik prepovedal na župnikovo pobudo. Če je bila cerkev v sili, je župnik takšno vožnjo izjemoma dovolil.

Učitelj mestne mladine sta nastavljala Pileatorjev predhodnik in Pileator. Magistratu sta jih vedno predstavila, naj so to bili Anton Molitor, magister Bernard Bronberger ali sedanji učitelj Florjan Dominik. Isto je bilo s sedanjim cerkovnikom Martinom Kobrinom. Prvi stolpničar je bil po vladarjevi volji Abraham Ditmajer, njegov pomočnik pa Jurij Cesar. Vestni Martin Kobrin je pred letom dni odstopil, župnik je poiskal novega, ki je bil hkrati dober glasbenik. Po smrti

stolpničarja Abrahama je sodnik na to mesto najprej predlagal njegovega pomočnika Jurija, si pa hitro premislil in se ogreval za nesposobnega Vincenca Huberja. Župnik je menil, da bi bil najboljši za to delovno mesto Volf, kovinar in goslač iz Gradca. Po smrti slednjega je sodnik znova predlagal Jurija, čeravno se mu je svoje dni zdel nesposoben.

Sekavski škof (Sekava severovzhodno od Judenburga; sekavski škof je predhodnik sedanjega škofa v Gradcu) je po nalogu salzburškega nadškofa nedavno (leta 1621) inspirciral tudi mariborski mestni špital in dal navodila za zboljšanje razmer v njem. Mestno vodstvo kljub temu župnika še vedno malo upošteva pri obravnavanju špitalskih zadev. Špital ima letno do 3000 goldinarjev dohodkov, nekaj tega daje tudi mesto. V špitalu je okoli 20 vzdrževancev. Po krivic se hranijo v špitalu mestni hlapci in jezdec, jetniki mestne ječe in krvni sodnik s svojim spremstvom. Mestno vodstvo meni, da imata mesto in špital skupno mošnjo, skupno kaščo, skupno klet. Špital je zaradi tega obubožal. Župnik je pripravljen, da se odpove od starine običajnim špitalskim uslugam do župnišča. Magistrat zahteva velike usluge od špitala. Oskrbovanci so raztrgani, močno zaudarjajo. Nujno bo treba oskrbeti posebno sobo za bolnike in nujno bo treba v njem moške ločiti od žensk.

Na račun meščanov se Pileator sprašuje: »Če sem vaš oče, kje je strah, če sem gospod, kje sta izkazovanje časti in potrpežljivost.«

Ker mestno vodstvo poje svojo pesem, župnik pa ugotavlja povsem drugačne razmere, predlaga Pileator na koncu svojih stališč, naj se notranjeavstrijska vlada v Gradcu odloči za posebno komisijo, ki bi vso zadevo preiskala.

Že 15. januarja 1624 je vlada sporočila ptujskemu mestnemu župniku Janezu Ripšerju (1599–1644) in vladnemu tajniku Janezu Volfu Pošu, da ju je imenovala za komisarja za preiskavo Pileatorjevih obtožb. Komisarja sta sklenila, da bosta prišla v Maribor in 27. februarja popoldne zasliševala v Foreggerjevi hiši.

Osemdesetletna vdova Marjeta Merc se je že 1. februarja pismeno opravičila obema komisarjema, da zaradi slabega zdravja ne bo prišla na zaslišanje. Želi si miru v svojem verskem prepričanju. Oba sina sta katolika in ju ni silila v svojo vero. Cerkvi bo zapustila 100 goldinarjev.

Mestni svet je prikazal v pismu svoja stališča do decembrskih Pileatorjevih obtožb. Me-

nil je, da se je napetost med njim in Pileatorjem že precej potišala. Magistrat se je v pismu opravičeval za nepravilnosti meščanov. Protij njim ni nastopal, ker mu niso bile znane. V bodoče bo storil vse potrebno, župniku pa bo v pomoč. Z nekatoliki naj opravi komisija sama. Učitelji, stolpničarji in cerkovniki so podrejeni župniku le v cerkvenih poslih, sicer pa magistratu. Za špital bi ne bilo koristno vzdrževati posebnega špitalskega mojstra. V špitalu bodo preuredili prostore, da bodo oskrbovanci ločeni po spolu. Špital bo imel lastno računovodstvo, mora pa trpeti z mestom.

Oba komisarja sta zatem 26. in 27. februarja 1624 odločila v Mariboru, da se morajo luterani Martin Stubenvol, Volf Mosberger, Franc Lang in vdova Marjeta Merc v 45 dnevih izjaviti za katoliško vero ali pa se izseliti v tujino in plačati desetek od prodanega premoženja. Do velike noči morajo k spovedi Gardian, Filibert Merc, Viljem Moler Eva Knehtl, Marija Stramer, Marjeta Kovačič, Naglička in Marjeta Merc.⁴⁹

Vemo, da so v Mariboru tudi po letu 1600 izganjali luterane, tako leta 1603,⁵⁰ da je sekavski škof leta 1607 zahteval od Pileatorja seznam luteranov, da bi jih izgnali,⁵¹ da je leta 1616 eden izmed luteranov klonil,⁵² da je še leta 1637 ena Mariborčanka vztrajala v protestantizmu.⁵³

Cerkvena vizitacija v letu 1630 je zapečatila usodo Pileatorja kot mariborskega župnika. Ni živel duhovniku primernega življenja, zelo se je zadolžil kar za 1800 goldinarjev in že marsikaj zapravljal. Zato so ga v Salzburgu odstavili. Kot hočki župnik se je še naprej vztrajno in nepopustljivo na vse načine boril, da bi ga vnovič priznali za mariborskega župnika, vse do smrti februarja leta 1637.⁵⁴

Doslej neizkoriščeno arhivsko gradivo v zvezi z njegovim nastopom protij mnogim Mariborčanom leta 1623 nam zelo dobro prikaže mučne razmere v takratnem Mariboru. Pileatorju kar verjamemo, da mu je kot duhovniku na cesti pretila nevarnost.⁵⁵ Tudi po letu 1623 je živel v trajno napetih odnosih z mariborskim mestnim vodstvom, z mnogimi sodobniki pa se je spuščal v pravde zaradi gospodarskih zadev.⁵⁶ Njegov spor z mariborskim magistratom v letih 1623 in 1624 posebej razkriva razmere v takratnem mariborskem špitalu.

O mariborskem meščanskem špitalu od ustanovitve v letu 1348 do srede 18. stoletja sta napisala odlično razpravo pokojni profesor Jakob Richter in doktor Jože Mlinarič. Iz-

šla je v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1981 na straneh 252—272.⁵⁷ Zlasti na osnovi gradiva Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu bi ji dodal še naslednje.

Na svečnico 1339 je mariborski mestni pisar Matej kupil klet, ki jo je pozneje podaril špitalu. Matejevo darovnico v prid mariborskega špitala 24. novembra 1384 omenjajo še predstavniki mariborskega mesta 6. septembra 1569 v svojem odgovoru vladarjevemu svetu, ko povedo, da so originalne špitalske darovnice pred kratkim izročili vladarjevi komisiji, obdržali pa njihove prepise. Soda-rovalka leta 1348 je bila že druga Matejeva žena Elizabeta.⁵⁸ Petnajstega junija 1349 je špital kupil njivo, ležečo med njegovimi njivami ob poti iz mesta proti Račjemu dvoru.⁵⁹ Za špital sta dokupila Matej in Liza ob špitalski stavbi še eno hišo na Iljevo 1350, drugo pa na pepelnico leta 1351.⁶⁰ Dne 25. maja 1353 je špital kupil njivo ob poti proti Račjemu dvoru.⁶¹

Leta 1427 je bil špitalski mojster Ulrik.⁶² Od leta 1432 se je začel javljati v virih mariborski meščan Pavel, poznejši veliki do-brotnik špitala.⁶³ Mariborski mestni pisar Janez Spanrieb je v zvezi z odgovorom mestnega predstavnštva vladarjevemu svetu prepisal leta 1569 tudi Pavlovo darilno listino za špital. Dne 28. marca 1468 je Pavel zapisal špitalu vse svoje premoženje: 2 hiši z dvoroma, dvor, 4 kmetije, domec, 4 mline, stope, 20 vinogradov, pri katerih so tu in tam bile stiskalnice in kleti, in 4 njive. Hiši sta stali v Mariboru v »Renngasse«, dvor na Taboru, 3 kmetije so bile na Spodnjem Pobrežju, 1 kmetija v Počehovi, domec in 2 mlina pod židovskim pokopališčem, 2 mlina in stope v Zrkovcih, 13 vinogradov v Počehovi, ostali vinogradi okoli Malečnika, 4 njive med Teznom in Studenci. Med drugim je to darovnico pečatil takratni mariborski mestni sodnik Filip Goldšmid.⁶⁴ Pavel je to premoženje nabiral dobrih 30 let. Petindvajsetega novembra 1468 je bil Pavel že med pokojnimi. Za časa špitalskih mojstrov Luke Jurčiča in Matevža Holcapfla je špital kupil leta 1473 nove nepremičnine. Šest let pozneje sta takratna špitalska mojstra že smela prodati meščanu peku špitalski domec pred Koroškimi mestnimi vrati. Sicer so vesti o špitalu proti koncu 15. stoletja prav redke.⁶⁵

Mariborski mestni pisar Janez Spanrieb je leta 1569 prepisal tudi špitalsko listino z datumom 3. avgusta 1511. Z njo je 9 sorodnikov pokojne Agate Caspar, vdove po Janezu Hoffu in hčerke Gašparja iz Špilja, priznalo njeno oporoko iz leta 1507, ko je špitalu za

to, da ji je omogočil na cesarjev ukaz do smrti nego, darovala 100 funtov in mu obljubila, da bo njena slovenjegoriška posest pri Krsnici in Obokih-Obegg (Nobach) pri Šentilju po njeni smrti njegova. To imetje je zajemalo 7 kmetij, vinograd in nekaj cerkvene desetine. Dohodek enega vinograda je zapisala za oskrbo večne luči v mariborski župnijski cerkvi.

Mariborsko mestno vodstvo je leta 1569 vladarjevemu svetu sporočilo tudi to, da špital daje hrano 50 ljudem.⁶⁶

OPOMBE

1. Ignaz Orožen: Das Bisthum und die Diözese Lavant I, 1875 (Orožen), 560. — 2. Slekovčeva kartoteka duhovnikov 18. stoletja, Pokrajinski arhiv, Maribor (PaM). — 3. Dekanije D 15/4, Škofijski arhiv Maribor (ŠaM); Slekovčeva kartoteka, 846, PaM. — 4. Orožen, 560. — 5. Dekanije D 15/10, ŠaM; Jože Mlinarič: Gradivo za zgodovino Maribora. — 6. Janez Höfler: Trije popisi cerkva in kapel na Kranjskem in Slovenskem Štajerskem s konca 16. stoletja, 1982, 73. — 7. Aktivni dolnjeavstrijske dvorne komore, 1600/31, Štajerski deželni arhiv v Gradcu (Šda). — 8. Posebni arhiv Gromberg, Šda. — 9. Deželno pravo (Landrecht), 566 in 688/4, Šda. — 10. Orožen, 281, 308. — 11. Jože Mlinarič: Župnija sv. Janeza Krstnika v Mariboru..., Zbornik ob 750-letnici mariborske škofije, 1978 (Mlinarič: Župnija), 164. — 12. Hočki župnijski urbar 12. IV. 1599, PaM; Orožen, 281. — 13. Fond župnije Hoče, 40, PaM. — 14. Deželno pravo, 688/4, Šda. — 15. Orožen, 518. — 16. Deželno pravo, 216 in 566, Šda. — 17. Orožen, 286. — 18. Notranjeavstrijska vlada (Nv), 1624 Cop III-92; 1625 Cop V-70, 1635 Cop I-58, 1635 Cop XI-99, Šda. — 19. Nv, 1627 Cop III-84, Šda. — 20. Nv, 1631 Cop IV-72, Šda. — 21. Hočka župnijska kronika, Dekanijski arhiv v Hočah. — 22. Orožen, 290. — 23. Jože Ko-

ropec: Slovenski puntarji med 1573 in 1635, ČZN 46, 1975, 21, 31. — 24. Nv, 1636 Cop VII-18, Šda. — 25. Orožen, 135. — 26. Jože Mlinarič: Gradivo za zgodovino Maribora. — 27. Deželno pravo, 688/4, Šda. — 28. Deželno pravo 688/4, Šda. — 29. Nv, 1621 Cop I-78, Šda; Orožen, 279—280. — 30. Mlinarič: Župnija, 160. — 31. Jakob Richter: Maribor v reformacijski dobi, ČZN 45, 1974 (Richter), 102—104. — 32. Richter, 95—96. — 33. Richter, 100—101. — 34. Jože Mlinarič-Jakob Richter: Mariborski meščanski špital od ustanovitve v letu 1348 do srede 18. stoletja, ČZN 52, 1981 (Mlinarič-Richter), 264. — 35. Mlinarič: Župnija, 160. — 36. Dekanije D 15/10, ŠaM. — 37. Mlinarič: Župnija, 165. — 38. Mlinarič: Župnija, 160—161. — 39. Mlinarič: Župnija, 164. — 40. Mlinarič: Župnija, 162—164. — 41. Mlinarič: Župnija, 162. — 42. Nv, 1623 Cop IX-59, Šda; Deželno pravo, 688/4, Šda. — 43. Orožen, 12. — 44. Orožen, 6. — 45. Orožen, 566—568. — 46. Nv, 1623 Cop IV-41, Šda. — 47. Nv, 1623 Cop IX-45, XI-45, Šda. — 48. Nv, 1623 Cop XI-45-46, Šda. — 49. Nv, 1623 Cop XI-45-46, Šda. — Akti Meiller, XXI j/2, 390—421, Šda. — Slekovčeva kartoteka, 981—984, PaM. — 50. Orožen, 571. — 51. Mlinarič: Župnija, 160—161. — 52. Orožen, 572. — 53. Mlinarič: Župnija, 166. — 54. Dekanije D 15/4 in D 15/10, ŠaM.; Nv, 1631 Cop IV-72, IV-93, Šda.; Mlinarič: Župnija, 164—166. — 55. Mlinarič: Župnija, 165. — 56. Nv, 1631 Cop I-77, VI-55-56, VII-56; 1623 Cop XII-54, Exa V-7, IX-13, XII-4; Gut III-37, IX-4, IX-14, XI-29, Šda. Deželno pravo, 688, Šda. — 57. Mlinarič-Richter, 252—272. — 58. Dvorna komora, karton 147/5, Šda. — 59. Jože Mlinarič: Gradivo za zgodovino Maribora IV, 1978 (Mlinarič IV), 51. — 60. Dvorna komora, karton 174/5, Šda. — 61. Mlinarič IV, 61. — 62. Jože Mlinarič: Gradivo za zgodovino Maribora VI, 1980 (Mlinarič VI), 24. — 63. Mlinarič VI, 45. — 64. Dvorna komora, karton 174/5, Šda. — 65. Mlinarič VI, 45, 47, 90; Jože Mlinarič: Gradivo za zgodovino Maribora VII, 1981; Jože Mlinarič: Gradivo za zgodovino Maribora VIII. — 66. Dvorna komora, karton 174/5, Šda.